

WAAR BLIJFT DIE TWEEDE?

Dolgelukkig met hun eerste kind besluiten ze uit te breiden met een tweede. Maar dan... gebeurt er niets. 'Secundaire kinderloosheid', het komt steeds vaker voor. Medisch gezien verschilt het niet van 'gewone' vruchtbaarheidsproblemen. Psychisch gezien wel.

TEKST // LIDDIE AUSTIN

Op mijn dertigste besloten we dat we graag een kind wilden,' vertelt Aimee Verhulst (42), werkzaam op een middelbare school. 'Die avond hebben we fantasierend doorgebracht: hoe zouden we onze kinderen noemen, misschien konden we als de eerste twee nog klein waren weer op reis gaan met een camper, stel je eens voor dat ik zwanger terug zou komen in Nederland?' Maar het duurde ruim twee jaar voordat Aimee zwanger werd. 'Vrij snel na de geboorte van Nemo besloten we dat we graag een tweede kind wilden, ook omdat we beseften dat het best even kon duren voordat het zover was. We waren heel blij toen ik kort daarna zwanger bleek te zijn, maar na een week of vijftien ging het mis.' Er zouden nog zes miskramen volgen. 'We begrepen er niks van. We hebben een paar onderzoeken

laten doen, maar volgens de gynaecoloog was er niks aan de hand. Medisch gezien was alles in orde.'

Psychiater Peter Post (50) had geen haast met het krijgen van kinderen, maar omdat zijn vrouw het graag wilde, begonnen ze er toch aan. 'En toen Roxanne eenmaal geboren was, was ik hoteldebotel. Ik was stapelverliefd op dat kind. Zo wilde ik er

half jaar raakte mijn vrouw op natuurlijke wijze in verwachting, maar moesten we de zwangerschap laten afbreken omdat het kindje dramatisch genoeg geestelijk en lichamelijk zwaar gehandicapt bleek te zijn. Daarna zeiden ze in het ziekenhuis: 'Jullie hebben bewezen dat je gewoon zwanger kunt worden, dus je hebt ons niet nodig.' Het duurde weer jaren voordat

we voor behandelingen in aanmerking kwamen. Intussen werden wij steeds ouder en het leeftijdsverschil van een eventueel volgend kind met Roxanne steeds groter.'

Een tweede kind krijgen. Het klinkt zo gewoon, maar voor een groeiend aantal mensen is het een probleem. Het lukt maar niet. Hoeveel mensen in

Nederland met deze zogeheten secundaire kinderloosheid te maken hebben, is onbekend, omdat het niet wordt bijgehouden. Maar een Amerikaans onderzoek laat zien dat in 1995 1,8 miljoen vrouwen daar mee ►

'MENSEN VINDEN VAN ZICHZELF DAT ZE NIET MOGEN ZEUREN ALS ER GEEN TWEEDE KOMT'

wel tien! Toen ze anderhalf was, zijn we gaan proberen om een tweede te krijgen.' Maar er gebeurde niks. 'Na twee jaar zijn we naar de huisarts gegaan en kwamen we in het medisch circuit terecht. Na vieren-

te maken hadden en dat dit cijfer in 2003 was gestegen naar 3,3 miljoen. In Amerika zou het inmiddels bij zes van de tien gevallen van vruchtbaarheidsproblemen gaan om secundaire infertiliteit. Jan Kremer, hoogleraar voortplantingsgeneeskunde aan het UMC St. Radboud-ziekenhuis in Nijmegen, ziet twee belangrijke verklaringen voor de toename van secundaire kinderloosheid.

'Mensen beginnen tegenwoordig steeds later aan kinderen en zijn dus nog weer ouder als ze aan een tweede kind gaan denken. En dan wil het soms niet meer lukken. Na hun 36ste hebben vrouwen te maken met een scherpe daling van de vruchtbaarheid. Die wordt nog weleens onderschat. Dat je op je 36ste probleemloos zwanger bent geraakt, wil nog niet zeggen dat het op je 38ste ook meteen lukt.' Een andere verklaring is dat het betreffende stel sowieso verminderd vruchtbaar is. 'Dat is ze de eerste keer niet opgevallen, omdat het toen toevallig betrekkelijk snel lukte om zwanger te raken. Een tweede keer lukt het dan totaal onverwacht niet.

Deze mogelijkheid komt relatief ook veel voor.'

Schaamte en zelfkritiek

'Het is een onderschat probleem,' vindt therapeut Odile van Eck, die zich in haar praktijk heeft gespecialiseerd in de onvervulde kinderwens. Onlangs

al een kind en vinden van zichzelf dat ze niet mogen zeuren als er geen tweede komt. Terwijl het vanzelfsprekend is dat er verdriet is. Daar hoeft je je echt niet voor te schamen.'

De problematiek van mensen bij wie het krijgen van een tweede kind niet lukt, is voor een groot deel vergelijkbaar met

die van mensen bij wie het krijgen van kinderen helemaal niet lukt. 'Beide groepen ervaren gevoelens van leegte en verdriet: ze moeten bepaalde dromen en verlangens opgeven, ze voelen zich als het aan hen ligt schuldig ten opzichte van hun partner, ze kiezen er vaak voor allerlei onaangename medische ingrepen te ondergaan, met alle emotionele gevolgen van dien,' somt Odile van Eck op. Maar er is ook een es-

DAT JE OP JE 36STE PROBLEEMLOOS ZWANGER BENT GERAAKT, WIL NOG NIET ZEGGEN DAT HET OP JE 38STE OOK METEEN LUKT

verscheen haar boek *Een onzichtbaar verlies* (Uitgeverij van Brug), waarin secundaire kinderloosheid ook aan de orde komt. 'Wat secundaire infertiliteit anders maakt dan de primaire, is dat het nog meer met gevoelens van schaamte en zelfkritiek is verbonden. Mensen hebben

essentieel en voor de hand liggend verschil tussen beide groepen: de eerste heeft al een kind. 'Dat is zowel een voordeel als een nadeel,' zegt Lia Miltenburg, die als maatschappelijk werker bij de Fiom mensen met vruchtbaarheidsproblemen begeleidt. 'Het verdriet van mensen met secundaire kinderloosheid is wel anders, omdat zij heel goed weten wat het is om een kind te hebben. Ze weten dus wat ze missen. Ze hebben de smaak te pakken, hebben fantasieën over een groter gezin, willen het kind dat ze al hebben graag een broertje of zusje geven. Mensen met een onvervulde kinderwens vertellen vaak dat ze in twee werelden leven: die van mensen met, en die van mensen zonder kinderen. Die werelden bestaan naast elkaar. De wereld van mensen met kinderen mijden ze vaak als het kan, omdat die te pijnlijk is voor hen. Die mogelijkheid hebben de secundair kinderloze mensen niet. Zij kunnen, omdat ze al een kind hebben, de confrontatie met de wereld van de mensen met kinderen niet uit de weg gaan. Ze horen voor hun gevoel niet bij de wereld

SECUNDAIRE KINDERLOOSHEID – VANUIT MEDISCH PERSPECTIEF

'Secundaire subinfertiliteit, zoals wij het officieel noemen, wordt niet anders behandeld dan primaire infertiliteit. Alleen heb je als je al eens met dezelfde partner een kind hebt gekregen wel een iets gunstigere prognose dan wanneer dat niet het geval is,' aldus professor Jan Kremer van het UMC St. Radboud-ziekenhuis in Nijmegen. 'Als mensen zich bij de gynaecoloog melden omdat ze niet zwanger raken, worden er eerst allerlei tests gedaan – of het nu om een eerste, tweede of derde zwangerschap gaat, dat maakt niet uit. Als er dan geen grote afwijkingen worden gevonden, wordt vaak nog geen behandeling gestart omdat de natuurlijke kans op zwangerschap nog voldoende aanwezig is. Ik kan me voorstellen dat dit irritatie oproept bij mensen die bij wijze van spreken liever gisteren dan vandaag zwanger zijn. De tijd is echter niet alleen hun vijand, maar ook hun bondgenoot. Onderzoek dat we onlangs in Den Bosch hebben gedaan onder de mensen die zich met vruchtbaarheidsproblemen in het ziekenhuis meldden, liet zien dat een grote groep – 40 procent – tijdens het wachten op een behandeling op natuurlijke wijze zwanger raakte. Dat is toch leuker en minder belastend dan dankzij ivf.'

van de kinderlozen, maar ook niet helemaal bij die van de mensen met kinderen.'

Openheid

'Ik heb nooit gedacht: mijn lijf laat me in de steek,' vertelt Aimee Verhulst. 'Maar wel: o jee, ik heb gerookt. Ik heb ook gedronken – zou het daardoor komen? En toen die ene keer dat ik zwanger was, ben ik toch gaan sporten. Was dat het? Op een of andere manier probeer je er een verklaring voor te vinden en die is er dus niet. Er zat veel boosheid in mij, maar ik kon er geen kant mee op. Ik herkende mezelf haast niet. Ik kwam regelmatig in tranen thuis als ik Nemo naar school had gebracht. Vrouwen die voor het eerst zwanger waren, gunde ik de wereld, maar vrouwen die daarna hun gezin verder uitbreidde verdroeg ik slecht.'

In haar therapieën probeert Odile van Eck altijd de gevoelens van haar cliënten de ruimte te geven. 'Neem je gevoelens serieus, want ze zeggen iets over jou. Waarom vind je het zo erg dat er geen tweede kind komt? Wat denk je te gaan missen, welke leegte zou er moeten worden opgevuld? Leegtes zijn interessante spiegels. Door die onder ogen te zien kun je dingen over jezelf ontdekken. En misschien kun je verlies op het ene terrein omzetten in winst op het andere. Je verdriet voelen en uiten, jezelf beter leren kennen, dat kan verrijkend zijn. Wie weet lukt het je daarna wel beter om te genieten van het kind dat je hebt. Een ander voordeel van je gevoelens onder ogen zien en er met anderen over praten, is dat je zo je omgeving de gelegenheid geeft je te steunen. Pijnlijke opmerkingen als 'Waar blijft die tweede nou? Het zou voor je kind zo leuk zijn!' of 'Jij vindt je werk zeker belangrijker dan een gezin,' worden je dan misschien bespaard.'

Lia Miltenburg van de Fiom probeert in haar gesprekken met stellen die geen tweede kind kunnen krijgen de communicatie tussen de partners open te houden. 'Want dat is in die situatie altijd moeilijk. Wat je vaak ziet, is dat de man

zich afschuwelijk voelt over het verdriet van zijn vrouw en met allerlei praktische oplossingen aankomt. Waarop de vrouw woedend roept: 'Je begrijpt niet wat het voor mij betekent!' Dat hoeft helemaal niet zo te zijn, mensen beleven het verdriet om het verlies – want daarover gaat het uiteindelijk – nu eenmaal verschillend. Het stel zal ook moeten proberen te aanvaarden dat dit een moeilijke periode is waar ze doorheen zullen moeten. Het leven heeft je een strek geleverd: met een dergelijk verlies hou je geen rekening. Het duurt even voordat je je boosheid, verdriet en ongeloof daarover hebt verwerkt. Daarna zul je vaak een nieuw levensdoel moeten vinden. Daar praten we ook over. Mensen leren dat in hun leven geluk en verdriet naast elkaar bestaan. Het is de kunst om je niet te verliezen in je verdriet en je kind dat er wél is niet te vergeten.'

Reuring

Peter Post herinnert zich dat zijn vrouw en hij grotendeels op één lijn zaten. 'Alhoewel zij een tijd heeft gedacht dat het voor haar erger was dan voor mij. We zijn er nu wel uit dat dat niet zo is. Ik huilde er niet om, had het er niet dagelijks over en als ik het erover had, praatte ik er misschien iets afstandelijker over dan zij. Maar ik vond het wel degelijk heel pijnlijk. Het schuurde. In die tijd was ik erg bezig met hoe ik mijn leven moest gaan inrichten als het bij één kind zou blijven. Hoe ging ik dat gat waarin ik een groter gezin had gezien invullen?' Na acht jaar proberen besloten Peter en zijn vrouw ermee te stoppen. 'Uit pure frustratie hebben we een groot en veel te duur huis gekocht. We maakten plannen om de bovenste en onderste verdieping in te richten voor vluchtelingen die we in huis zouden nemen, op de tussenliggende verdiepingen zouden wij gaan wonen. Het was onze manier om toch een gezin-achtige situatie met veel reuring om ons heen te creëren. Aan het huis moest veel gebeuren. Dat moest mijn nieuwe levensvulling worden.' En toen

belde het hoofd van de kliniek waar ze hun behandelingen hadden ondergaan: of ze het écht niet nog één keer wilden proberen. Hun vooruitzichten waren zo goed! 'Van mij hoefde het eigenlijk niet meer. Ik was teleurgesteld en dacht: hoe moet dat dan met dat huis? Maar mijn vrouw, die zo genoeg had gehad van het gedokter, de hoop en de teleurstelling iedere keer, was onmiddellijk om. Het was onze laatste kans, want ze was boven de veertig. En toen lukte het. Ik ben negen maanden bezig geweest met het huis, zij negen maanden met het kind. We waren tegelijkertijd klaar.'

Dat geluk viel Aimee Verhulst niet ten deel. 'De laatste miskraam is nu twee jaar geleden. We wilden het niet meer, en Arjan heeft zich laten steriliseren. Ik had gedacht dat dat een opluchting zou zijn: het kon nu echt niet meer. Maar ik merk dat ik de hoop mis. Ik heb liever weer een miskraam dan helemaal niks, want dan kun je tenminste hopen dat je zwanger bent. Ik merk nu hoe mijn verlangen naar een kind mijn leven de afgelopen jaren heeft bepaald. Het kost moeite om me op iets anders te richten en verder te gaan.' Ze zucht. 'Al met al zijn we tien jaar bezig geweest met kinderen krijgen. Gelukkig heeft ons dat een prachtig kind opgeleverd. We zijn niet kinderloos, dat is echt iets anders. Maar ik weet wel heel goed wat ik mis. Ik had graag nog een keer een zwangerschap meegemaakt. Ik had Nemo zo graag een broertje of zusje gegund en wat ik ook verdrietig vind, is dat ik nooit een echt gezin zal hebben. Dat zal altijd wel een pijnlijke plek blijven.'